

A Digitalizált Törvényhozási Tudástár szerzői jogi aspektusai

A digitalizálási projektek egyik legnagyobb megoldandó problémája a szerzői jogok kezelése, hiszen nem elég a műveket elektronikus formátumúvá tenni, közkinccsé csak akkor válnak, ha hozzáférhetővé is tesszük őket. Az alábbi cikk e problémát elemzi, s megoldásának egyik lehetséges módjáról számol be.

A Digitalizált Törvényhozási Tudástár szerzői jogi szempontból fontos jellemzői

A Digitalizált Törvényhozási Tudástár (DTT) portálon megtalálható 2 millió oldalnyi történeti országgyűlési dokumentum, jogforrás, jogi, történettudományi és politikai szakirodalom (könyv, időszaki kiadvány) mintegy 60%-át azok a dokumentumok teszik ki, amelyek vagy nem tartoznak a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj) védelme alá, vagy már eltelt az előírt védelmi idő, s így, immár közkinccsként, szabadon hozzáférhetővé tehetők a nyilvánosság számára. Ezeket a dokumentumokat tehát a digitalizálást követően adatbázisba szervezve, mindenki számára szabadon hozzáférhető módon szolgáltatjuk.

A digitalizált dokumentumok kisebb része, mintegy 40%-a, még szerzői jogi védelem alá tartozik; ezek vonatkozásában még nem telt le a védelmi idő. Tekintettel az Sztj. rendelkezéseire, ezeket a digitalizált oldalakat kizárólag zárt hálózatban szolgáltatjuk, vagyis – a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően – csak a könyvtár helyiségein belül jeleníthetők meg az intézmény számítógépein, s semmilyen módon nem lehet többszörözni őket (nem másolhatók, nem nyomtathatók, nem menthetők).

Digitalizálás és szerzői jog

Tekintettel a hazai szabályozási és szakmai környezetre, ha egy könyvtár digitalizálási tevékenységet tervez, a szerzői jog szempontjából 3 fő kérdéskört kell átgondolnia:

1. Digitalizálhatja-e egyáltalán egy könyvtár az állományát?
2. Amennyiben digitalizálta és ebbe a tevékenységbe jelentős anyagi és szellemi erőforrásokat fektetett, milyen jogai keletkeztek?

3. A digitalizált állománnyal mit tehet törvényes keretek között?

Teendők a szerzői jogi szabályok betartásának biztosítására a projekt során

Mindezen megválaszolása előtt tekintsük át, milyen szerzői jogi problémák merültek fel a DTT projekt során, milyen feladatokat kellett megoldanunk ahhoz, hogy a szerzői jogra vonatkozó szabályozásnak megfelelően történjék az egyes művek felhasználása:

- először meg kellett állapítani, hogy a digitalizálásra kiválasztott mű szerzői vagy kapcsolódó jog védelme alatt áll-e egyáltalán;
- ha igen, letelt-e már a védelmi idő;
- a tervezett cselekmény engedélyköteles felhasználásnak vagy szabad felhasználásnak minősül-e;
- az ún. háromlépcsős teszt elvégzése után ténylegesen szabad-e a felhasználása (digitalizálás, integrált felületű portálon történő szolgáltatás).

Lássuk mindezeket részletesebben!

A digitalizálni tervezett művek szerzői jogi védelmének megállapítása

1. Először meg kellett határozni, hogy a kiválasztott művek szerzői vagy kapcsolódó jog védelme alatt állnak-e.

Nem tartoznak a törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok (Sztj. 1§.(4) bek.). Kötelező erejű rendelkezések lévén nagyobb érdek fűződik ugyanis ahhoz, hogy ezek mind szélesebb körben és felhasználási módokon váljanak ismertté, mint az azokban megtestesülő kreativitás védelméhez. Jogszabályok vagy bírósági határozatok gyűjteményes műként vagy

adattárként történő összeállításának alkotói munkája például az egyéni, eredeti módon való válogatás, szerkesztés stb. azonban már szerzői védelemben részesül.

A jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően megállapítást nyert, hogy a projekt keretén belül kiválasztott dokumentumok köréből nem élveznek szerzői jogi védelmet:

- a jogforrások (törvénytárak, döntvénytárak – amelyek nem egyedi rendező elv szerint lettek összeválogatva);
- az országgyűlési dokumentumok: országgyűlési naplók, irományok, almanachok, lakáskönyvek és házszabályok.

2. *A szerzői jogi védelem alá tartozó művek közül ki kellett választani, hogy az adott mű esetében letelt-e már a védelmi idő.*

A védelmi idő lejártának megállapításához szükség volt annak feltárására, hogy ki van a szerzői jog szempontjából alanyi pozícióban, vagyis kit illetnek a szerzői jogok. Minden egyes dokumentumtípus esetében körbejártuk, hogy kihez köthetők szerzői jogok.

A szerzői jogvédelem jogosultja lehet, azaz szerzői jog illetheti meg:

- Aki a művet megalkotta, azaz a szerzőt.
- Közös művek esetében a szerzőket együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban, ha a közös mű részei nem használhatók fel önállóan (Szt. 5.§ (1) bekezdés), ilyenkor a szerzőtársakat. Ha a közös mű *részei önállóan is felhasználhatók* (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan is megilletik a társzerzőket (Szt. 5. § (2) bekezdés). Az összekapcsolt művekből álló, *együtt alkotott közös mű valamely részének* más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.
- A fordítót, átdolgozót, feldolgozót: Más művének átdolgozása (a származékos mű) (feldolgozása, fordítása) esetén, amennyiben ennek *egyedi jellege* van (Szt. 4.§ (2) bekezdés).
- Gyűjteményes mű esetén a szerkesztőt (Szt. 7.§ (2) bekezdés). Gyűjteményes mű, ahol az egyes szerzők egymásra tekintet nélkül alkotják meg művüket, és ezeket egy alkotó szerkesztő összeválogatja. A gyűjteményes mű szerkesztőjét, ha a szerkesztés, összeválogatás, elrendezés eredménye sajátos, egyéni, eredeti gondolatot tükröz, önállóan megilleti a szerzői jog. Ez a védelem nem érinti az egyes szerzők jogi védel-

mét, vagyis ha a gyűjteménybe felvett művet külön fel kívánják használni, ahhoz az eredeti jogosult engedélye szükséges.

- Név nélkül vagy felvett néven nyilvánosságra hozott mű esetében a mű első nyilvánosságra hozóját (Szt. 8.§).

A szerzői jogok alakulása a DTT adatbázisba szervezett dokumentumtípusok szerint

Jogforrások

Közlönyök: jogszabályokat tartalmazó hivatalos lapok. A közlönyök által közzétett jogszabályok szerzői jogilag nem védettek, de a közlönyre vonatkozóan a kiadó (vagy annak jogutódja) jogosult a digitalizálás engedélyezésére. A közlönyök esetében felvettük a kapcsolatot az adott ágazatért felelős minisztériummal, ahol a szerkesztőbizottságok működnek. A minisztériumok megadták a hozzájárulást a nyilvánossághoz való hozzáférhetővé tételhez. A közlönyök kiadója, a *Magyar Hivatalos Lap- és Közlönykiadó*, szintén hozzájárulását adta a projekthez.

Döntvénytárak: bírósági döntvényeket tartalmazó művek, amelyek az egyes döntvényeket tematikus vagy éves bontásban teszik közzé. A bírósági döntvények szerzői jogilag nem védettek, azonban a döntvénytár szerkesztőjének (jogutódjának) van szerzői joga, amennyiben az összeválogatás egyedi jellegű (ld. gyűjteményes mű).

A döntvénytárak esetében az 1945 és 1990 közötti időszakból lehetőségünk volt tematikus döntvénytárakat is a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tenni. A felhasználás engedélyezésére egy megállapodás keretében került sor: a *Complex Kiadó*, a két intézmény közötti jó szakmai együttműködésnek köszönhetően, hozzájárulását adta néhány, az ő gondozásukban megjelent kötet szolgáltatásához.

Könyvek

Monográfiák: A monográfiáknak lehet egy vagy több szerzőjük (szerzőtársak), illetve szerkesztőjük. Ismert szerzőjű művek esetében a védelmi idő attól független, hogy a művet a szerző életében nyilvánosságra hozta-e. Ebben az esetben a védelmi idő a szerző életének ideje és a halála időpontjától számított hetven esztendő. A védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától kell számí-

tani. A szerzői jogi védelem jogosultja a fent említett időszakban a szerző, illetve annak jogutódja. Szerzőtársak esetében a védelmi időt az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.

Tanulmánykötetek: Olyan könyvek, amelyek több, kisebb terjedelmű, önálló művet tartalmaznak. A tanulmánykötet a gyűjteményes mű tipikus példája.

Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például a valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai). Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a „gyűjtemény”, ha az csupán egy, vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz.

Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz, jogi anyagok esetében a megjelenés időrendjében megjelent szabálygyűjtemény) történő automatikus rendezést¹.

A gyűjteményes mű egészére vonatkozóan a szerzői jog a szerkesztőt illeti. A szerkesztő szerzői jogai nem érintik a gyűjteményes mű egyes művei szerzőinek önálló jogait. A szerkesztő szerzői jogi minősége akkor állapítható meg, ha a gyűjteményes mű létrehozása, az abban szereplő művek kiválasztása, rendszerezése, elrendezése egyéni, kreatív jellegű. A szerkesztő lehet a gyűjteményes mű minden művének egyben szerzője is.

Az egyes művek szerzői rendelkeznek a gyűjteményes mű előállítójával kötött szerződésekben át nem engedett jogaikról.

A tanulmánykötetek (gyűjteményes munkák) esetében szerzői jogi jogosultak lehetnek a szerkesztő (szerkesztők) vagy jogutódja(i) a mű egészére, illetve a szerzők (szerzőtársak) vagy jogutódja(i) az egyes tanulmányok vonatkozásában (ismert szerzőjű művek esetében).

Lexikonok: Általában betűrendbe sorolva közlik az egyes fogalmak (a címszavak) rövid, tömör, szakszerű magyarázatát. Az általános lexikon egy adott korszak valamennyi ismeretét, a szaklexikon pedig valamely tudomány, szakterület eredményeit tárgyalja.

Az enciklopédiák és a lexikonok esetében szerzői jogi jogosultak lehetnek a szerzők (jogutód) és a szerkesztés tekintetében a szerkesztők (jogutód). Lexikonok esetében általában a cikkek szerzőinek kiléte megállapíthatatlan, ezért – az Szjt. 31. § (3) bekezdés értelmében – ezek a nyilvánosságra hozattól számított 70 évig részesülnek védelemben, hacsak a szócikk szerzője hitelt érdemlően nem bizonyítja, hogy jogsérelmet szenvedett.

Forráskiadások, szöveggyűjtemények: E dokumentumtípusok szerzői jogi kezelése a gyűjteményes munkákhoz hasonló. Lásd a gyűjteményes munkákra vonatkozó megjegyzéseket.

Adattárak: Tényszerű adatok valamilyen szempont alapján rendezett gyűjteményei (statisztikai adattárak, név- és címtárak, időrendi táblázatok stb.)

Az adattárak esetében szerzői jogi védelemben tipikusan az adattár szerkesztője (vagy jogutódja) részesülhet, hiszen az ilyen jellegű műveknél hagyományos értelemben vett szerzőről nem beszélhetünk.

Jogtudományi, politikatudományi és történettudományi folyóiratok

Időszaki kiadványok, ezen belül folyóiratok: részegységeik (füzeteik, számaik) meghatározott időközönként (havonta, kéthavonta, negyedévente) jelennek meg. A folyóirat elsődleges célja, hogy egy adott szakterület legújabb eredményeit közölje. Az egyes részegységeket azonos elvek alapján szerkesztik, gyakran tartalmazza a szerkesztőség állásfoglalását, a szakterületen megjelenő dokumentumok ismertetését.

A folyóiratok esetében a szerzői jogi védelem megilleti a folyóiratban publikált egyes művek szerzőit. Ugyanakkor a folyóirat jelentős ráfordítással létrehozott adatbázisnak minősülhet, amelynek előállítója (általában a kiadó) az egyes művek szerzőit

¹ Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei: SZJSZT-38/06 és SZJSZT 19/09/1

nem érintő, az ő jogaikkal párhuzamosan fennálló adatbázis előállítói sui generis kapcsolódó joggal rendelkezik, mint az adatbázis előállítója.

A folyóiratok esetében a DTT projekt során az a döntés született alapelveként, hogy a 110 évvel ezelőtt megjelentek szabadon hozzáférhetővé válnak. Annak érdekében azonban, hogy ne kövessünk el jogsértést, vagy lehetőség szerint minimálisra csökkentjük ennek esélyét, döntés született arról is, hogy nyilvános közleményt jelentünk meg a legtöbbet publikált szerzők jogutódjainak felkutatására. A folyóiratok esetében az 1902 előtti folyóiratok mintegy 3110 szerzőjének adatait kellett feltárni.

A szerzői jogi jogosultak adatainak a feltárása

A releváns adatok: név (névváltozat, írói álnév), születési évszám, halálozási évszám, foglalkozás. A feltárt adatokból szerzői adatbázist építettük.

A feltáró munka óriási erőfeszítést igényelt. A XIX-XX. század fordulóján rengeteg írói álnév fordult elő (pl. *egy Tisza-párti maradék, egy ügyvéd, egy conservatív* aláírással). Az akkori tudományos életre jellemző volt, hogy gyakorló jogászok is részt vettek a szakmai életben, gyakran publikáltak. Másik jellegzetesség, hogy sokan több tudományterületen is tevékenykedtek, így előfordult, hogy egy természettudós tollából született egy jelentős társadalomtudományi, esetleg politikai írás. (Tapasztalataink részletes elemzése önálló tanulmányt tenne ki ...)

A releváns adatok feltárásához a következő segédleteket, adatbázisokat használtuk fel:

- OSZK Retrobi adatbázis (Retrospektív Bibliográfia): <http://mnk.oszk.hu/>
- Petőfi Irodalmi Múzeum Névtér adatbázisa: <http://www.pim.hu>
- VIAF (The Virtual International Authority File): <http://viaf.org/>
- egyéb internetes és nyomtatott források, életrajzi lexikonok, adattárak.

A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított *hetven éven* át részesülnek védelemben. A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, szerzőtársak esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani (Szt. 31. §).

A digitalizált dokumentumok szerzői jogi védelem alá tartozásának vizsgálata eredményeként megál-

lapítható, hogy a projekt során digitalizált művek 60%-a vagy nem élvez szerzői jogi védelmet, vagy már letelt a védelmi idő. E művek esetében bármilyen felhasználás megengedett, hiszen már közkincsnek minősülnek. A projekt keretébe tartozó művek 40%-a szerzői jogi védelem alá tartozik, vagyis ezek bármely felhasználása esetében vizsgálni kell, hogy az adott felhasználás engedélyköteles vagy a szabad felhasználás körébe tartozik.

A projekt felhasználási cselekményeinek vizsgálata a szerzői jogi védelem alá tartozó művek körében

Miután megállapítottuk, hogy mely művek esetében van szó szerzői jogi védelemtől, térjünk vissza a tanulmány elején felvetett 3 csomóponti kérdéshez:

1. Kérdéskör: digitalizálhatja-e a könyvtár az állományában lévő, szerzői jogi védelem alá tartozó műveket?

A digitalizálás a szerzői jog fogalomrendszerében *többszörözésnek* minősül, hiszen ahhoz, hogy a művet analógból digitális formátumúvá alakítsuk annak *másolására* van szükség. A szerző kizárólagos joga, hogy művét többszörözze, s hogy erre másnak engedélyt adjon (Szt. 18. § (1) bekezdés). Az Szt. 18. § (2) bekezdése szerint a *mű tárolása digitális formában elektronikus eszközökön többszörözésnek* minősül, amely szintén a szerző kizárólagos jogai közé tartozik. Továbbá a digitális másolatkészítés jogát az Szt. 47. § (2) bekezdése szerint a szerző saját maga gyakorolja, ezért ezt a jogot a felhasználó csak a szerzővel létrejött felhasználói szerződésben tudja megszerezni.

DE! Az Szt. 35. § (4) bekezdés értelmében a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár a műről másolatot készíthet, azzal a feltétellel, hogy az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, továbbá, hogy a másolat tudományos, archiválási, nyilvános könyvtári ellátási vagy a 38. § (5) bekezdésében meghatározott felhasználási célt szolgál. Ez esetben a könyvtár a műről másolatot készíthet, s már nem feltétel az sem, hogy az saját példányról készüljön.

A könyvtári és a kiadói párbeszéd, beszélgetések során több alkalommal kiderült, hogy e szabályok jogértelmezése nem egységes. Jogásként, könyvtárban dolgozó jogásként azonban csak erősíteni tudom azt az álláspontot, hogy digitalizálni egy könyvtár számára megengedett, a sarkala-

tos kérdés „csak” az, hogy utána mit tesz a gyűjtemény ezzel a digitalizált állománnyal, példánnyal, kellő felelősséggel gondolja-e és teszi hozzáférhetővé bárki (még akár saját munkatársai) számára is.

2. Adatbázisok előállítóinak védelme

Egy digitalizálási folyamat során az előállító nagyfokú anyagi és szellemi erőforrást áldozott a digitalizált anyag feldolgozására, adatbázisba rendezésére. Az Szt. 84/A. §. alapján megilleti a digitalizáló könyvtárakat ez a jogvédelem, mint szellemi alkotáshoz fűződő jog.

3. Mit tehet egy könyvtár az általa digitalizált állománnyal jogszabályi keretek között?

Az Szt. 26. § (8) bekezdése a szerző kizárólagos jogai közé sorolja műve online felhasználásának engedélyezését. „E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.” (Ezt nevezzük lehívásos, ún. on-demand típusú hozzáférésnek.) Ez a felhasználási mód valósul meg egyrészt a tartalom számítógépes hálózat útján való hozzáférésre felkínálásánál, másrészt a szolgáltatást igénybe vevő közönség egyes tagjaihoz történő eljuttatásánál is. Vagyis ehhez kizárólag a szerzőnek van joga.

A könyvtárak azonban a gyűjteményük részét képező műveket saját helyiségeikben, az ezzel a céllal üzembe helyezett számítógépes terminálok képernyőjén, tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára, a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetik (Szt. 38. § (5) bekezdés). Ennek a tulajdonképpeni végrehajtási szabálya az „Szt. 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról szóló 117/2004. (IV. 28.) Korm. Rendelet”.

E rendelkezések értelmében az egyik kedvezményezett intézmény gyűjteményében megtalálható mű az ország valamennyi, ilyen kedvezményezett intézményében szolgáltatható, hisz az ilyen jellegű szabad szolgáltatás „az ilyen intézmények helyiségeiben” történhet. A vonatkozó kormányrendelet 3.

§ (1) bek. szerint pedig valamennyi kedvezményezett intézmény hálózata összekapcsolható.

Véleményem szerint azonban *főszabályként* a dedikált terminálokhoz hozzáférhetővé tett művek csak annyi példányban jeleníthetők meg, amennyi példánnyal az intézmény rendelkezik, hiszen *nem többszörözhetők* a szerző engedélye nélkül, mivel a képernyőn hozzáférhető mű másolása a könyvtári eszközzel valósulna meg és ez a műről más személlyel készített másolatnak minősül (Szt. 35. § (3) bekezdés).

Ez a szabad felhasználási eset *nem vonatkozik* a dokumentumok elektronikus úton, *távol levő felhasználókhoz való eljuttatására, vagyis az interneten való szolgáltatásra!* A hálózaton való terjesztés előtt – a védett művek esetében – a szerzői jogokat minden esetben engedélyeztetni kell.

Nem szabad felhasználás esetén a szolgáltatás útja: felhasználási szerződések

Szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumok esetében a szabad felhasználáson túli felhasználások esetében szükséges a szerző engedélye, hozzájárulása.

Tekintettel arra, hogy sok mű esetében a kiadóknál van a jog, hivatalos formában megkerestük a kiadókat, tájékoztattuk őket a projektről, illetve arról, hogy mely műveiket digitalizáltuk, s meghívtuk őket egy személyes találkozóra (erre néhány kiadó esetében már sor is került).

A DTT esetében született néhány megállapodás a digitalizált kötetek nyilvánossághoz történő hozzáférhetővé tételének engedélyezéséről:

- a már említett, a Complex kiadó gondozásában megjelent döntvénytárak,
- HVG Orac által felkínált szakirodalom (jogi monográfiák),
- Országgyűlési Hivatal kiadásában megjelent művek,
- Királyi Közjegyzők Közlönye.

Összegzés

A tapasztalatokat összegezve és a szakmai életben történtek ismeretében, s tekintettel arra, hogy néhány kérdésben nem egyezik a könyvtári és a könyvkiadói szakma szereplőinek az állásfoglalá-

sa, kiemelkedő fontosságúnak tartom, hogy folytatódjon az előző évben megkezdett párbeszéd a két fél között, hiszen meggyőződésem, hogy közös érdekünk a szolgáltatások modern kihívásoknak megfelelő rendszerének kialakítása. Másik fontos következtetés, amelyre a projektben zajló, néha heroikus és magányos küzdelmünk indított, annak hangsúlyozása, hogy a könyvtárszakmán belül is elengedhetetlenül szükséges az együttműködés, a párbeszéd és a szakmai kapcsolatok erősítése.

Beérkezett: 2013. V. 20-án.

Tóth Éva

az Országgyűlési Könyvtár
Nyilvános Szolgáltatások
Osztályának vezetője.
E-mail: toth.eva@ogyk.hu

Jogunk van az e-olvasáshoz. Az EBLIDA állásfoglalása az e-könyvekről az európai könyvtárak számára

A digitális korszak ma egyszerre probléma és lehetőség a társadalom számára. Az internet révén új és innovatív módszerek állnak rendelkezésre a tartalom szolgáltatásához, létrehozásához és terjesztéséhez – olyan új módszerek, amelyek értéket teremtenek, és hozzájárulnak ahhoz, hogy létrejöjjön a jól képzett, tudáslapú európai társadalom, ami versenyképesség és a haladás előfeltétele is egyben.

Ugyanakkor a jelenlegi helyzetet bizonytalanság jellemzi. A fogyasztóknak, mielőtt legálisan online megvásárolnak egy e-könyvet, alá kell írniuk egy tízoldalas megállapodást, amely a licenfeltételeket tartalmazza; a fogyasztói szervezetek perelik az e-könyvek kiadóit; az e-könyvek kiadói viszont megtagadják, hogy az e-könyveket könyvtárak vásárolhassák meg – és emiatt számos lehetőség elvész!

Egy aktuális, modern szerzői jogi keretrendszerre van szükségünk! Ez megszüntetné a bizonytalanságot, és a szerzők és más jogtulajdonosok számára hatékony elismerést és díjazást biztosítana. Ezáltal is bővülne a felhasználók hozzáférése az e-könyvekhez, és lehetővé válna számukra – mégpedig jogtisztta körülmények között –, hogy élvezzék és hasznosítsák a könyvtárak által kínált e-könyvek tartalmát.

Az európai polgároknak joguk van elektronikusan olvasni! Ezzel a jogukkal a könyvtárak révén élhetnek. A könyvtárakat tehát fel kell jogosítani az e-könyvek kölcsönzésére. Az európai polgárok számára a könyvtárak garantálják a nyílt hozzáférést a tartalomhoz, információhoz és a kultúrához, de a jelenlegi jogi környezet miatt a digitális korszak könyvtárai nem tudják teljesíteni ezeket az alapvető szolgáltatásokat a társadalom számára, különösen, ami az e-könyvek szolgáltatását illeti.

1. Mivel a terjesztési jog az első eladást követően kimerül, a könyvtár megvásárolhatja a közreadott műveket, például a könyveket egy könyvkereskedőtől, és a példányokat felhasználhatja arra, hogy a könyvtár használóinak kölcsönözze. Ez nem sérti a szerző (vagy más jogtulajdonosok) jogait. A könyvtár ezért gyűjteményfejlesztési szabályzatával összhangban dönthet arról, hogy milyen könyveket vásárol meg és kínál fel nyilvános kölcsönzésre.
2. A kiadók szerint ugyanakkor az e-kölcsönzés olyan szolgáltatás, amelyre a jog kimerülésének elve nem alkalmazható; úgy vélik, hogy a jogtulajdonosok szabadon eldönthetik, kívánnak-e hozzáférést adni egy bizonyos műhöz, és dönthetnek a hozzáférés feltételeiről is. Ha ez az értelmezés érvényesülne, akkor elsősorban a kiadók, nem pedig könyvtárosok döntenék el, hogy mi lesz a digitális gyűjtemények jövője a könyvtárakban.
3. Jelentős – és véleményünk szerint elfogadhatatlan – változást jelentene, hogy a könyvtárak gyűjteményfejlesztési elveiről a kiadók döntenek. Ez azzal járna, hogy a könyvtárak nem tudnák garantálni a tartalomhoz, az információhoz és a kultúrához való szabad hozzáférést az európai polgárok számára.
4. 2012 júliusában az *Európai Bíróság* kimondta, hogy a szoftvérvásárlással összefüggésben a jogkimerülés elve egyaránt vonatkozik az elektronikus letöltésekre és a fizikai adathordozókra. Egyes jogi szakértők véleménye szerint ezzel a döntéssel a jogkimerülés elve az e-könyvek esetében is érvényessé vált. A bíróságokon jelenleg több próbaper van folyamatban, de várhatóan néhány évbe beletelik, mire az *Európai Bíróság* ítélete megszületik.
5. Ez a jogi bizonytalanság meggátolja, hogy a könyvtárak vonzó e-könyves szolgáltatásokat hozzanak létre a nagyközönség számára, továbbá hogy működőképes, jogtisztta kínálatot nyújtsanak az összes érdekelt fél javára.

Az EBLIDA ezért most felkéri az Európai Bizottságot, hogy teremtsen meg azt a világos szerzői jogi keretrendszert, amelynek révén a könyvtárak beszerezhetik és kölcsönözhetik az e-könyveket, miközben a szerzők és más jogtulajdonosok megfelelő díjazásban részesülnek. Az aktuális szerzői jogi keretrendszernek lehetővé kell tennie – csakúgy, mint a nyomtatott könyvek esetében –, hogy a könyvtárak továbbra is nyújthassák szolgáltatásaikat valamennyi európai polgár számára.

Jóváhagyta az EBLIDA Végrehajtó Bizottsága és E-könyvekkel foglalkozó munkacsoportja.

Hága, 2013. június 13.

Eblida_magyar.doc

/Fordította: Hegyközi Ilona/